

Warszawa, dnia 21 grudnia 2018 r.

RZĄDOWE CENTRUM LEGISLACJI
DEPARTAMENT PRAWNY I POSTĘPOWAŃ PRZED
TRYBUNAŁEM KONSTITUCYJNYM

RCL.DPPTK.590.16/2018

INFORMACJA

**o wyroku Trybunału Konstytucyjnego
z dnia 3 października 2018 r. w sprawie o sygn. akt SK 5/16¹**

I. Problem prawny.

Przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego były przepisy dotyczące braku możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie sądu o pozbawieniu oskarżyciela posiłkowego statusu strony procesowej w postępowaniu karnym.

W skardze konstytucyjnej podniesiono brak jakiegokolwiek uzasadnienia dla ograniczenia prawa pokrzywdzonego do zaskarżenia postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego², w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r., tj. do dnia poprzedzającego wejście w życie art. 1 pkt 13 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw³.

W skardze konstytucyjnej wskazano ponadto, iż brak możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie pozbawienia statusu strony procesowej znacząco ogranicza prawo do sądu. Jednocześnie wyjaśniono, iż taka konstrukcja przepisów całkowicie wyłącza możliwość kontroli przedmiotowego postanowienia, co także prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżania decyzji wydanych w pierwszej instancji.

Ponadto wskazano, iż „nie sposób przyjąć, że w demokratycznym państwie prawa tak istotna decyzja procesowa, jak pozbawienie oskarżyciela posiłkowego statusu strony w postępowaniu, miałaby być podejmowana bez kontroli instancyjnej”. W związku z powyższym utrzymanie art. 56 § 3 k.p.k. w obecnym kształcie stanowiłoby bezpodstawne ograniczenie praw konstytucyjnych, a stopień naruszenia tych praw pozwalałby na przyjęcie,

¹ Sentencja została ogłoszona w Dz. U. w dniu 9 października 2018 r. pod poz. 1937.

² Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.

³ Dz. U. poz. 1247.

że naruszona zostaje fundamentalna zasada demokratycznego państwa prawnego, zaś istnienie tego rodzaju ograniczenia nie byłoby konieczne, co doprowadziłoby do naruszenia zasady proporcjonalności.

II. Worzec kontroli.

Skarżący wywiódł, iż zaskarżone przepisy wykluczające możliwość zaskarżenia rozstrzygnięcia w przedmiocie pozbawienia oskarżyciela posiłkowego statusu strony procesowej w postępowaniu karnym, naruszają art. 2 (zasada demokratycznego państwa prawnego), art. 78 (prawo do zaskarżania decyzji wydanych w pierwszej instancji) w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności).

III. Treść orzeczenia.

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 56 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2015 r., tj. do dnia poprzedzającego wejście w życie art. 1 pkt 13 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, w zakresie wyłączającym dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 ustawy – Kodeks postępowania karnego odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego ubocznego, **jest niezgodny** z art. 78 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Trybunał Konstytucyjny powołując stanowisko zawarte w uzasadnieniu wyroku o sygn. akt K 12/15 stwierdził, że choć wyłączenie zaskarżalności postanowień wydawanych na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. może być uznane za przydatne do osiągnięcia efektywności, sprawności i szybkości procesu karnego, a więc wartości współtworzących przesłankę porządku publicznego z art. 31 ust. 3 Konstytucji, to jednak nie spełnia ono przesłanki konieczności (niezbędności). Dokonywana przez sąd karny na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. – niezaskarżalna na mocy art. 56 § 3 k.p.k. – ingerencja w prawo oskarżyciela posiłkowego ubocznego do udziału w postępowaniu sądowym ma charakter pełny i definitywny. Oskarżyciel posiłkowy uboczny wskutek rozstrzygnięcia sądu nie może brać udziału w postępowaniu karnym przed sądem, traci status oskarżyciela posiłkowego ubocznego i wszystkie wiążące się z nim uprawnienia. Ryzyko bezpodstawnego pozbawienia oskarżyciela posiłkowego ubocznego udziału w procesie karnym, zwiększane przez niezaskarżalność postanowienia w tym przedmiocie, nie jest równoważone przez jakikolwiek inny mechanizm. Zdaniem Trybunału zaskarżony przepis spowodował odebranie prawa do

poddania kontroli instancyjnej postanowienia w przedmiocie utraty przez zainteresowany podmiot statusu oskarżyciela posiłkowego ubocznego, a przez to strony, z wszelkimi związanymi z tym konsekwencjami karnoprosesowymi, co było w jawnej dysproporcji z wartością efektywności, sprawności i szybkości procesu karnego.

IV. Wskazówki dla prawodawcy.

Trybunał podkreślił, iż ustawowe odjęcie prawa do zaskarżania powinno znajdować uzasadnienie w wartościach wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji i być konieczne w demokratycznym państwie prawnym, a więc respektować zasadę proporcjonalności. Uzyskanie i utrzymanie przez pokrzywdzonego pozycji strony jurysdykcyjnego postępowania karnego ma z perspektywy przysługujących mu z tego tytułu uprawnień fundamentalne znaczenie. Tym samym pozbawienie pokrzywdzonego prawa do zaskarżenia postanowienia sądu odbierającego mu status oskarżyciela posiłkowego ubocznego (jak również statusu pokrzywdzonego, co automatycznie powoduje utratę statusu oskarżyciela posiłkowego ubocznego), istotnie ogranicza ochronę jego praw i interesów w procesie karnym.

Skutkiem niniejszego wyroku jest możliwość skorzystania przez uprawnione podmioty (w tym przez skarżącego) z instytucji przewidzianych w art. 190 ust. 4 Konstytucji oraz art. 540 § 2 k.p.k., a także w art. 417¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny⁴, o ile doszło do wyrządzenia im szkody w rozumieniu tego przepisu.

Piotr Ołdak
Wicedyrektor
Departamentu Prawnego i Postępowań przed
Trybunałem Konstytucyjnym
w Rządowym Centrum Legislacji

/-podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym
weryfikowanym przy pomocy ważnego
kwalifikowanego certyfikatu/

Sprawę prowadzi: Katarzyna Grzelak - Bach

⁴ Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, z późn. zm.